

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

PROFESSIONAL IMAGE OF FUTURE SOCIAL WORKERS AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Стаття присвячена одній з актуальних проблем формування у майбутніх соціальних працівників професійного іміджу. У статті розкрито зміст поняття «професійний імідж майбутнього соціального працівника». Професійний імідж майбутнього соціального працівника розглядаємо як певний образ, інтегративну характеристику, що детермінована рівнем його професійної компетентності у соціальній сфері з метою надання соціально-психологічної допомоги отримувачам соціальних послуг та підвищення цінності професії у суспільстві. Зазначено, що імідж формується у відповідності з вимогами до особистісних і професійних якостей фахівця соціальної сфери та обумовлений цілями професійної діяльності, змістом кінцевого її результату, очікуваного як клієнтами соціальних служб, так і суспільством в цілому. Зміст іміджу знаходить відображення у законодавстві, державних стандартах соціального обслуговування, кваліфікаційних характеристиках, а також етичному кодексі.

З'ясовано, що серед складових іміджу фахівця соціальної сфери можна виокремити такі професійно важливі якості: комунікабельність, організаторські здібності, емпатію (уміння зрозуміти клієнта та поставити себе на його місце), гнучкість, здатність підтримувати клієнта і стимулювати його до саморозвитку, самореалізації, уміння встановлювати довірливі взаємини з клієнтом. Зазначено на важливості у процесі формування іміджу врахування духовності, моральності фахівця соціальної сфери, за якою стрижневими виступають: лідерські та ділові якості; професійні компетенції; вміння встановлювати партнерські взаємини; вміння швидко вирішувати конфліктні ситуації; вміння гармонійно врівноважувати інтереси співробітників та організації; вияв поваги до запитів та потреб клієнтів, принципів у реалізації корпоративної культури та політики організації.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, студент, майбутній соціальний працівник,

заклад вищої освіти.

The article is devoted to one of the urgent problems of forming a professional image among future social workers. The article reveals the meaning of the concept of "professional image of the future social worker". We consider the professional image of the future social worker as a certain image, an integrative characteristic determined by the level of his professional competence in the social sphere with the aim of providing socio-psychological assistance to recipients of social services and increasing the value of the profession in society. It is noted that the image is formed in accordance with the requirements for the personal and professional qualities of a specialist in the social sphere and is determined by the goals of professional activity, the content of its final result, expected by both clients of social services and society as a whole. The content of the image is reflected in legislation, state standards of social services, qualification characteristics, as well as the code of ethics.

It has been found that among the components of the image of a specialist in the social sphere, the following professionally important qualities can be distinguished: sociability, organizational skills, empathy (the ability to understand the client and put yourself in his place), flexibility, the ability to support the client and stimulate him to self-development, self-realization, the ability to establish a trusting relationship with the client. It is noted the importance of taking into account the spirituality and morality of a specialist in the social sphere in the process of forming an image, the core of which are: leadership and business qualities; professional competences; ability to establish partnership relations; the ability to quickly resolve conflict situations; the ability to harmoniously balance the interests of employees and the organization; showed respect for the requests and needs of customers, principles in the implementation of the corporate culture and policy of the organization.

Key words: image, professional image, student, future social worker, institution of higher education.

УДК 378.147:36-051:005.336.6:17.022.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.43>

Плесканьов Д.В.,

аспірант кафедри соціальної роботи
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Співак Я.О.

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні виклики, що постають перед соціальною роботою в Україні, актуалізують проблему формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти. Потреба такої стратегії продиктована вимогами суспільства і держави до підготовки компетентних, конкурентоздатних фахівців соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у розроблення різних аспектів розвитку соціальної роботи здійснили В. Андрущенко, В. Бех, Д. Бирик, І. Бодрова, Р. Вайнола, У. Грига, І. Зверева, І. Івженко, О. Карпенко, Н. Лавренчук, М. Лукашевич, О. Міхєєва, В. Полтавець, Т. Семигіна, В. Сидорова, Г. Слозанська, В. Тернопільська, А. Ярошенко та ін. особливості формування

іміджу працівників соціальної сфери досліджували А. Герасимчук, Я. Дашкевич, І. Криксунова, Л. Мосіна, Ю. Пелеха, О. Тимошенко, М. Томілова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність значного інтересу до проблеми формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти та відсутність фундаментальних досліджень вказаного напрямку зумовили необхідність організації дослідницької діяльності.

Мета статті – розкрити стан дослідженості проблеми формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Професійний імідж майбутнього соціального працівника

розглядаємо як певний образ, інтегративну характеристику, що детермінована рівнем його професійної компетентності у соціальній сфері з метою надання соціально-психологічної допомоги отримувачам соціальних послуг та підвищення цінності професії у суспільстві.

Так, в Педагогічному словнику за ред. М. Ярмаченка поняття «імідж» трактується як «зафіксований у масовій свідомості стереотипний емоційно забарвлений образ будь-кого або будь-чого» [4]. Імідж особистості може складатися в уяві інших незалежно від її бажання та формується не лише в результаті певних дій і поведінки особистості, а й за допомогою інформаційного поля. Імідж є результатом життєдіяльності людини та засобом управління її життєвою перспективою. Імідж створюється на підставі конкретних психолого-фізіологічних особливостей особистості. Варто відмітити, що саме такий імідж сприяє успіху в трудовій діяльності та кар'єрному зростанні, оскільки є переконливим.

Здійснюючи продуктивну діяльність зі створення свого іміджу, фахівець не тільки демонструє соціальному оточенню свої найбільш привабливі індивідуальні, особистісні та професійно діяльнісні риси, а й навчається бачити себе «збоку», усвідомлювати свої об'єктивні характеристики з еталонним образом індивіда. При цьому імідж впливає не лише на здоров'я клієнтів, а й на здоров'я самого соціального працівника [3].

Імідж є цілеспрямовано сформованим образом індивіда, закладу, підприємства, товару, послуги. Імідж чинить емоційно-психологічний вплив на цільову аудиторію з метою популяризації індивіда, закладу, підприємства, товару, послуги [5].

У науковій літературі подається таке визначення: імідж людини – це думка про цю людину у групі людей в результаті сформованого в їхній психіці образу цієї людини, що виникає унаслідок прямого їх контакту з цією людиною або внаслідок отриманої про цю людину інформації від інших людей. Так, імідж людини передбачає уявлення про неї в очах інших людей, або думках інших людей [3; 5].

Виходячи із трактувань категорії «імідж» можна розглядати як: уявлення про особистісні особливості індивіда, що підлягають формуванню; певну соціально-психологічну установку, що зумовлює поведінку, діяльність, вчинки індивіда; образ публічності індивіда; певний образ, що виникає й закріплюється в масовій свідомості та здатний чинити вплив на поведінку. Відтак, поняття «імідж» є цілеспрямованим сформованим образом будь-якої особи, предмета, явища, що закріпився в масовій свідомості, наділений реальними, ідеальними властивостями, рисами та покликаний впливати на значну частину людей і зумовлювати їхню поведінку.

Імідж фахівця має формуватися не лише в процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти,

а й упродовж всієї професійної кар'єри та усього життя, спираючись на набуті фахові компетентності в освітньому закладі та власний практичний досвід [11].

Професійний імідж передбачає, за Н. Ткаченко, створення певного образу людини, детермінованого її професійними характеристиками, якому повинні відповідати представники різних професій [10].

Імідж формується у відповідності з вимогами до особистісних і професійних якостей фахівця соціальної сфери та обумовлений цілями професійної діяльності, змістом кінцевого її результату, очікуваного як клієнтами соціальних служб, так і суспільством в цілому. Зміст іміджу знаходить відображення у законодавстві, державних стандартах соціального обслуговування, кваліфікаційних характеристиках, а також етичному кодексі [5]. Водночас формування іміджу соціального працівника передбачає усвідомлене конструювання певних якостей і професійних умінь, які роблять професію привабливою у суспільній свідомості та дозволяють йому успішно виконувати професійні обов'язки. Професійний імідж формується виходячи із особистісних характеристик, а також професійних знань, умінь, які отримує фахівець у процесі професійного навчання.

Н. Тимошенко зазначає, що «... професійний імідж соціального працівника формується з метою його підготовки до самостійного осмислення перспектив свого професійного розвитку та має дещо спільне з такими поняттями як престиж, авторитет, рейтинг, репутація. На формування професійного іміджу впливають фактори зовнішнього середовища (а в перспективі професійного оточення). Він є результатом постійної роботи над собою в процесі становлення особистості майбутнього соціального працівника: в період від фахового навчання і до початку професійної діяльності» [9].

При цьому серед складових іміджу фахівця соціальної сфери можна виокремити такі професійно важливі якості: комунікабельність, організаторські здібності, емпатію (уміння зрозуміти клієнта та поставити себе на його місце), гнучкість, здатність підтримувати клієнта і стимулювати його до саморозвитку, самореалізації, уміння встановлювати довірливі взаємини з клієнтом [8; 12; 13]. Окрім того важливими у формуванні його іміджу виступають знання з педагогіки, психології права, основ медицини, менеджменту, етики ті ін.

Соціальний працівник – це людина нової форми, яка працює з дітьми, сім'ями, пенсіонерами, ветеранами, інвалідами, установлює та налагоджує контакти з громадськими організаціями. Професійний імідж фахівця соціальної сфери формується в аспекті створення іміджу організації, в якій він працює. Відповідно на формування іміджу фахівця здійснює вплив імідж організації, її

корпоративна культура, цінності, розвиток засобів соціальної комунікації, корпоративні ЗМІ. Глибоке знання норм та правил професійної етики, уміння творчо їх застосовувати у повсякденній діяльності дозволяє соціальному працівнику успішно взаємодіяти з отримувачем соціальних послуг, їхніми родичами, колегами та фахівцями інших установ.

У працях вчених наголошується на наступних складових іміджу: зовнішній вигляд; «тілесний» імідж; голос; мова [2; 10]. Сформованість означених складових іміджу покращує ефективність процесу встановлення міжособистісних контактів соціального працівника.

Фахівець із соціальної роботи щодня взаємодіє з різними категоріями отримувачів соціальних послуг, які мають певні індивідуально-психологічні, вікові, фізіологічні особливості. Відповідно як фахівець комунікує, презентує себе, вирішує професійні завдання, можна засвідчувати про рівень його освіченості, а також професіоналізму. Від комунікативних здатностей фахівця із соціальної роботи залежить успіх його діяльності, що в майбутньому спричинить вплив на його професійний імідж.

Професійний імідж розглядається як образ професіонала, який відповідає специфіці певного виду діяльності, а також усвідомлює уявлення про спеціаліста, що формується безпосередньо у його колеги, керівника, отримувачів соціальних послуг [1; 3].

Дослідники акцентують увагу на професійному іміджі як гармонійному поєднанні природних та набутих якостей, серед яких головну роль відіграє компетентність [6]. Передусім створення позитивного професійного іміджу необхідне у професійній взаємодії соціального працівника з отримувачами соціальних послуг. Професійний імідж також є образом людини, що відображає сферу її діяльності, та є важливою умовою її самореалізації, ефективності роботи.

На основі аналізу вищезазначених розглянутих понять професійного іміджу, сформулюємо власне визначення. Професійний імідж є образом фахівця, що розкриває специфічність його професійної діяльності, соціального статусу, відображає рівень його кар'єрних домагань, досягнень, формується свідомо з урахуванням особливостей отримувачів соціальних послуг та покликаний чинити певний соціально-психологічний вплив на них.

У працях вчених також зазначається на важливості у процесі формування іміджу врахування духовності, моральності фахівця соціальної сфери, за якою стрижневими виступають: лідерські та ділові якості; професійні компетенції; вміння встановлювати партнерські взаємини; вміння швидко вирішувати конфліктні ситуації; вміння гармонійно врівноважувати інтереси співробітників та організації; вияв поваги до запитів та потреб клієнтів, принциповість у реалізації корпоративної культури та політики організації [3; 7].

У цьому контексті варто зазначити на професійному іміджі фахівця, як представника та носія корпоративної культури. При цьому професійний імідж фахівця є образом, який формується навколо конкретного фахівця з метою популяризації та просування його як професіонала, а також вчинення емоційно-психологічного впливу на його оточення (колеги, керівництво, клієнти).

Висновки. Таким чином, професія «фахівець із соціальної роботи» є специфічним видом діяльності, наділена необхідними компетенціями, а також виявляється в особливому характері діяльності, що поєднує в собі певне коло умінь та навичок. Формування іміджу майбутніх соціальних працівників створює умови для розвитку довіри отримувачів соціальних послуг та бажання звертатися до фахівця у разі виникнення складних життєвих ситуацій та підвищує престиж професії у суспільстві. Окрім того, професійний імідж формується відповідно до ціннісних установок фахівця, і результатом цього може стати його просування кар'єрними сходами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Атаманська К. І. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми. 2014. Вип. 4 (38). С. 196–202.
2. Кравець Р. Е. Концептуальний простір поняття «професійний імідж» у наукових психолого-педагогічних дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65, Т. 2. С. 53–57
3. Костєва Т.Б. Роль іміджу в професії соціального працівника. *Чорноморський державний університет. Наукові праці. Педагогіка*. 2016. Вип. 257. т. 269. С. 22–27.
4. Педагогічний словник /За ред. М.Д. Ярмаченка, Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
5. Попович А. Соціальна робота як об'єкт іміджу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2013. Вип. 29. С. 167–170.
6. Сорока О. В. Особливості формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників. *Problemy nowoczesnej edukacji. Formy i metody pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. 2016. Tom VI. pp. 91–95.
7. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навч.-метод. посіб. / Тернопільська В. І., Омельченко С.О., Чернуха Н.М., Співак Я.О., Бакуліна О.С. та ін.. Слов'янськ: Вид-во «В.І. Маторіна», 2021. 229 с.
8. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогіка. 2012. Вип. 9. т. 2. С. 208–213.
9. Тимошенко Н.Є., Кирилюк О.В. Складові формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*.

Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. Вип. 23. С. 193–198.

10. Ткаченко Н. Сутність та структура професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*. 2013. Вип. 11(19). С. 109–114.

11. Чжан Яюй Сутність поняття «професійний імідж» майбутнього фахівця хорového диригування в сучасному психолого–педагогічному дискурсі. *Педагогіка формування особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 88. С. 153–157.

12. Bodrova I., Chernukha N., Vasylyeva–Khalatnykova M., Bakulina O., Binytska K., Kostenko D., Tarnavska T. Research of Motivation for the Development of Professional Self–Determination. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Issue. 15(2). Pp. 229–243.

13. Ternopilska V., Vasylyeva–Khalatnykova M., Chuiko O., Bakhov I. & Chernukha N. Social Rehabilitation Practices of Inclusion In The Educational Process In Working With Children With Disabilities. *PROPOSITOS Y REPRESENTACIONES*. 2021. Issue. 9.